

Mondd meg a kompozíciódat, megmondom, ki vagy

Ismerős tapasztalat lehet sokak számára, amikor egy könyv egy „új világba” varázsol el, ami távol van a hétköznapok tapasztalatától.

Azonban ugyanannyira értékes az olyan írás is, amely a hétköznapokban „mellénk szegődik”, kézen fog és segít végiggondolni olyan problémákat, amelyek szakmai életünk részei. Ezt a kedves megszólítottaságot éreztem Bacskai Katinka Iskolák a társadalom peremén című könyvének olvasásakor, ami egyaránt hasznos olvasmány lehet döntéshozóknak, kutatóknak, iskolák vezetőinek, tanároknak, tanárjelölteknek és szülőknek is.

A könyv első részében az iskoláról egy ökológikus rendszerben kapunk képet, ami megerősít minket abban, hogy az iskola nem szigetként lebeg a társadalomban, hanem szerves része a községnek, és az iskola és a társadalom számtalan szálán hat egymásra. Az iskola eredményességét is ebből a közösségi létből és szemléletből érthetjük meg, hiszen társadalmi csoportonként mást és mást jelent a diák sikeressége, sőt a tanárok is mást tartanak sikernek. Közösségenként változik az is, hogy milyen erőforrások állnak a tanárok rendelkezésére – ennek felismerése és tudatosítása nagyban segítheti a munkánkat.

A monográfia röviden rendszerezi azokat az iskolakutatásokat, amelyek az eredményességet a diák, a tanár és a család oldaláról egyaránt vizsgálták. Fontosnak tartom kiemelni, hogy bár központi téma a kötetben az alacsony státuszú iskola, mégsem a szegregáció irányába indul el a szerző, rámutatva, hogy amennyiben egy település vagy vonzáskörzet szocidemográfiai összetételét tükrözi az iskola, akkor a szegregáció fogalma nem használható ezekben a helyzetekben, még akkor sem, ha ma oly divatos és azonnali értelmezést ad problémahelyzetek megnevezésére. Ahogyan a szerző is megjegyzi: „a fogalomnak erős a politikai, oktatáspolitikai felhangja” (20. o.). Ebből a megközelítésből nyer értelmet és létjogosultságot a

kutatásban használt „hátrányos, átlagos és előnyös kompozíciójú iskolák” megkülönböztetés, aminek az az alapja, hogy az adott intézménybe járó diákok szüleinek hány százaléka rendelkezik felsőfokú végzettséggel (10 százalék alatt hátrányos, 40 százalék felett előnyös kompozíciójú iskolaként határozta meg a szerző).

A monográfia témavezetésében jól láthatók azok a leágazások is, amelyek érezhetően továbbgondolásra érdemesek, de nem férnek az adott keretek közé. Ilyen izgalmas kitekintés a tanárok bérezési rendszere, aminek nagy kihívása, hogy miként tud differenciálni az alapján, hogy milyen kompozíciójú iskolában tanít egy pedagógus, vagy milyen szempontokat vizsgálhatunk a tanári eredményesség kapcsán, illetve milyen értékelőrendszert használunk. A kötet az oktatási rendszer számos olyan összetevőjét felvonultatja, ami összefügghet a tanítási környezettel és eredményességgel (pl. státusz, presztízs, állásbiztonság, továbbképzési hajlandóság, pályaelhagyás, munkakörülmények).

A kötet második felében a szerző a 2008-as TALIS-adatbázis (Teaching and Learning International Survey) adatait elemzi újszerű megközelítésben. Az iskolák tantestületét egészében vizsgálja, egységes mintázatokat keresve demográfiai jellemzőkben és szakmai életutakban. A kutatás eredményeiből – a hipotézisek

mentén – kiemelek néhányat, kedvesinálóként az olvasáshoz. A szerző, az első hipotézist bizonyítva, arra mutat rá, hogy a hátrányos kompozíciójú iskolákban tanító tanároknak rendszerint ez az első munkahelye, csak átmenetileg terveznek ilyen iskolában maradni, kevésbé képettek. Kihívást jelent egy hátrányos kompozíciójú iskolába tapasztalt tanárokat alkalmazni és megtartani. Ezekben az iskolákban nagy a fluktuáció, a kezdő tanárok csak itt kapnak induláskor állást, de ezekre csak ugródeszkaként tekintenek. A második hipotézist bizonyította: a 10 százalék alatti felsőfokú végzettséggel rendelkező szülői közösségek esetén kiemelten fontos a magas tanár-diák arány, az osztály mint szocializációs közeg; de ami számomra

ennél is fontosabb volt, hogy a tanár kiterjesztett szerepértelmezése és személyes bevonódása megkerülhetetlen tényező a sikeres munkában. Az eredményes iskolában a szülők részt vesznek a szülőértekezleten és a közösség értékeli, megbecsüli a tanárokat. A harmadik hipotézis alapján kimutatható, hogy az az iskola eredményes, ahol a tanári kar együttműködik, élő dialógust folytat a nevelési kérdésekről, és hajlandó egymás visszajelzéseit, értékeléseit elfogadni, céltudatosan tud egymásért, egymással dolgozni.

Sztereotipikusan a változást pénzügyi forráshoz kötjük, mondván, hogy „erre nincs pénzügyi keret”, de a monográfiát olvasva egy intézményvezetőben óhatatlanul meg kell fogalmazódjon, hogy a változásban a (szülő-tanár-diák) közösségfejlesztésnek elengedhetetlen szerepe van. Ennek az üzenetnek az önreflexív továbbvitele lehet a kutatás legnagyobb értéke. A monográfiát értően olvasva lehetőség van egy egyéni és egy intézményes önismeret-fejlesztésre, mert bár a vizsgálat egységben láttatja a tanári kart, ám ebben a képben könnyen magukra és iskolájukra ismerhetnek sokan.

lanul meg kell fogalmazódjon, hogy a változásban a (szülő-tanár-diák) közösségfejlesztésnek elengedhetetlen szerepe van. Ennek az üzenetnek az önreflexív továbbvitele lehet a kutatás legnagyobb értéke.

A monográfiát értően olvasva lehetőség van egy egyéni és egy intézményes önismeret-fejlesztésre, mert bár a vizsgálat egységben láttatja a tanári kart, ám ebben a képben könnyen magukra és iskolájukra ismerhetnek sokan.

A monográfia egésze alatt jól érzékelhető volt a kutatási kérdés, amit a szerző megfogalmazott, következetesen problematizált, és használható következtetéseket vont le az eredményekből. Mégis az volt a legpozitívabb számomra, hogy nem volt és nem is akart értéktelen lenni, végig érezhető egy olyan

prekonceptió, hogy a hátrányos kompozíciójú iskoláknak és tanárainknak segíteni akar, támaszt adni a hétköznapi küzdelmeiben, és irányt mutatni a változásban annak érdekében, hogy eredményesebbek legyenek.

Bacsikai Katinka (2015): *Iskolák a társadalom peremén*. Belvedere Meridionale, Szeged. 192 o.

Frigy Szabolcs-István

Babeş-Bolyai Tudományegyetem